

ERDÉLYI GAZDA

AZ „E. G. E.” TAGJAI INGYEN KAPJÁK.
ELŐFIZETÉSI ÁR EZ ÉVRE 50 KORONA.

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET HIVATALOS KÖZLÖNYE
MEGJELENIK MINDEN HÓ 1-ÉN ÉS 15-ÉN.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
KOLOZSVÁR, ATTILA-UTCA 10. SZÁM.

A kényszerbérletekről.

A földbirtokok „kényszerbérlet“-be adásának — ha ez idejében nem változtatnák meg, — rövid időn belüli biztos következménye lesz mezőgazdasági termelésünk teljes csődje és a nem gabona termelő népesség éhínségbe jutása.

E kérdést, mely osztályok existenciáját, egész közigazgatási rendszerünket gyökerében érinti és számos törvényt változtat meg, az érdekeltek meghallgatása nélkül, egy százféleképen és önkényesen magyarázható reszort-rendelettel (20393/A szám) szabályozták.

Most, midőn e rendelet mikénti végrehajtásáról számos példa beszél, e helyen röviden ki akarjuk emelni az eddigi tanulságokat és eredményeket.

Igen gyakori az, hogy egyesek anyagi existenciáját érintő eme ügyek eldöntetnek anélkül, hogy az érdekelt birtokosok tárgyalásra megidéztenének és meghallgattatnának. Máskor, ha megidéztenek is, az idézés oly időben és oly későn kézbesítetik, hogy a megjelenés fizikai lehetetlenség. Ezek annál nevezetesebbek, mivel, bár ez a rendeletben sehol előírva nincsen, a gyakorlat az, hogy az I. fokú határozat ellen, *birtokon kívüli egy felebbezés* áll nyitva. Hogy mit ér a gyakorlatban a birtokon kívüli felebbezés akkor, mikor ez esetleg majd a termés betakarítása után nyer elintézés, arról felesleges szót szaporítani.

Tudunk esetet, hol a községbeliek jóval több földet kaptak kényszerbérletbe, mint amennyit egyáltalában kértek. De az esetek legtöbbszörében többet kaptak annál, — mint amennyit ők rendelkezésükre álló eszközökkel megművelhetnének. Mi következik ebből? Az, hogy a 4—6, vagy több igás állattal rendelkező gazdák uzsoraáron és akkor, mikor saját földjük szántás-vetését már elvégezték, tehát későn művelték meg azok kényszerbérletbe kapott földjeit, kiknek felsegítését célozza voltaképpen a rendelet. — De hol van még a drága vetőmag? A vége a dolognak a földek nagy részének *parlagon hagyása* és az, hogy a segélyezett jobban jártak volna, hogyha úgy mint azelőtt a nagy- vagy közép-birtokostól földet kaptak volna részes művelésre. Bizonyítja ezt az, hogy több helyen visszakinálták a birtokost a tőle kényszerbérletbe vett földekkel. — Más esetekben a 30—40 kor. bérletet huszszoros bérért albérletbe adták.

Hogy Erdély birtokmegoszlása általában egészséges, vagyis, hogy latifundiumok itt nincsenek és nagybirtok-kategória túltengéséről és a népnek ebből folyó földéhségéről szó nem lehet oly értelemben mint Magyarország egyes részein vagy Romániában — ez köztudomású. Az is, hogy a nagy- és a közép-birtok egy holdon jóval többet termel,

mint a kisbirtok. Hogy a többtermelést mennyire fogja elősegíteni fentt vázolt eljárás, elképzelhetjük, hogyha már most azt látjuk, hogy a kényszerbérletbe vett földeket a falusiak néhol eke helyett *kapával művelik*, ha azt látjuk, hogy saját földjüket parlagon hagyják és csupán a kényszerbérletbe kapottat művelik, mivel az jobb termőerőben tartatott.

A nagy- és a közép-birtokos nem tudja, hogy e teljesen önkényes eljárási mód mellett mi hagyatik meg földjéből kezében és mi nem, *nem trágyázza földjeit* ép úgy mint a tagosítások folyamata alatt szokott ez lenni), semmiféle befektetést, ameliorációt nem eszközöl. A legtöbb esetben *kényszerítve van állatállományának egy részét eladni*, mert bár a rendelet szerint annyi terület megahagyandó lenne kezelésében, mennyi előleltára fenntartásához, házi- és gazdasági szükséglete, cselédpremonda stb. fedezéséhez szükséges, mégis legtöbb esetben a rendelkezés *figyelembe nem vétetett*. Ugyanez áll a cselédek illetmény-földjeire is.

Arra nem gondolnak, hogy nemesebb tenyészállatok nevelésével vetőmag-nemesítéssel, a városok tejjel nagyobb tömegben való ellátásával, cukorrépa-termeléssel majdnem kizárólag a nagy- és a közép-birtokok foglalkoznak. Előfordult, hogy *cukorrépa alá* ősszel gözekével megszántott földet kiadtak kényszerbérletbe, továbbá hogy házilag kezelt *szeszgyári* gazdaság földjeit oly mérvben adták kényszerbérletbe, hogy a mezőgazdasági szeszgyártás folytatható nem lesz.

Általában a végrehajtásnál majdnem *minden megyében más és más a gyakorlat*.

Gyakran nem szabják meg pontosan a fizetendő bérösszeget és a fizetési terminusokat; nem jelölik ki a kényszerbérbe adott földeket, úgy hogy a határozat meghozatala után is még újabb vitákra ad alkalmat a nép és birtokos között annak eldöntése, hogy a kiadandó terület voltaképpen hol, mely dűlőben, mely táblából adassék ki.

A bérek összege általában nagyon alacsony. *Holdanként 20 koronás* bérek is állapítottak meg és még ezeket sem fizetik meg idejében. Tudunk esetet *10 holdon ululi földbirtokok* kényszerbérletbe adásáról is, valamint eseteket melyekben tehetős gazdák, iparosok, csendőrök, hivatalnokok kaptak kényszerbérletet.

Bérbirtokoknál a kényszerhaszonbér-összegeket hol a tulajdonos, hol pedig a bérlő javára fizetendőnek itélik. Minden rendszer nélkül fokozódik a tulajdonos kára ott, hol az eredeti bérlő természetbeli szolgáltatásként tartozott bér fejében teljesíteni. Ezek, melyek a jó békeidőben mintegy mellékeseknek tekintettek, ma azonban sokszor az egész bérösszegeknél nagyobb értéket képviselnek, — gyakran a kényszerbérösszeg

megállapításánál egyáltalában figyelembe sem vétettek.

A birtokon kívüli felebbezéseket oly későn terjesztik fel az agrárfőtanácsokhoz, hogy ezáltal az egész felebbezési jog illuzóriussá tétetik. Ha az agrárfőtanács azok alapján a határozatokat a birtokos javára megváltoztatja, akkor számtalan-szor marad a végsőfoku határozat csupán papirosan, nem hajtatván az végre.

Sajnos, hogy helyszüke miatt fentebbieket bizonyító konkrét adatainkat nem közölhetjük. Ajánljuk azonban a felhozottakat az illetékesek figyelmébe

II. gy.

Ujabb feladatok.

Irta: Jakab László.

Az a tevékenység, melyet az E. G. E. és a kebeléből alakult irodalmi-, méhészeti-, kertészeti-, kiállítási és állattenyésztési szakosztályok a később létesült könyvkiadó vállalattal együtt az utóbbi 40 év alatt kifejtettek, megvan örökítve az E. G. E. hivatalos lapjának hátsólapján és az egyes szakosztályok tevékenységét összefoglaló külön szakmunkákban és füzetekben. De megváltak e tevékenység eredményei az életben is, Erdély gazdasági kulturájának minden ágazatában.

A méhészet, a kertészet rohamosan kiemelkedett ősi állapotából. A kapás és kalászos, valamint a takarmány növények termelése minőség és mennyiség tekintetében elérte a közepes és átlagos arányokat, állattenyésztésünk pedig magas színvonalra emelkedett.

A régi faekék és faboronák a kultúra központjaitól távol eső falvakban is lomtárba jutottak, helyüket elfoglalták a könnyű járatu vasekék és hármaboronák, míg a közép és nagybirtokokban gözekék, motörökék, tárcsaboronák, extirpatorok, arató és kaszáló gépek, lókapák, lógereblyék forogtak.

Amerre jártunk, amerre néztünk, mindenütt láttuk a magasabb kultúra eszközeit és eredményeit. Hittük, reméltük, hogy törekvésünkkel az általános jólét alapjait erősítsük és lassanként eljutunk a kultúrának arra a fokára, mely képessé tesz bennünket a termelés terén a verseny felvételére és a kultur nemzetek sorában való tovább fejlődésre. Ehez nem csak az akaratunk, hanem az anyagi és fizikai erőnk és a szellemi képességeink is megváltak.

Az utóbbi hat év végzettszerű mozgalmi azonban téltenségre kényszerítettek és tevékenységünk eddigi értékes eredményeit legázolták.

Nagyértékű állatállományunk, melynek kifejlesztéséért az utóbbi negyven év alatt annyit fáradoztunk, megfogyott, szétszóródott. Méne-seink, gulyáink legértékesebb része elkallódott. Legelőink, kaszálóink, termőföldjeink nagyobb része sok helyen más kezekbe jutott. Tevékenységünket tehát nem kezdhetjük ott ahol elhagytuk, *új irányt kell keresnünk s újabb feladatokat kell megoldanunk*.

Mint az „Erdélyi Gazda” I. évi jul. 1-én megjelent első számából látom, erre a tevé-

kenységre az E. G. E.-ben meg van a hajlandóság, ami már magában is nagy érték és erős biztosíték arra nézve, hogy a gazdasádalom részéről méltán várható erkölcsi és anyagi támogatás esetén a helyzetből folyó új irányt megfogja tartani és az előtérben álló újabb feladatokat a kulturális fejlődés és anyagi gyarapodás folytonosságának biztosítása mellett sikeresen fogja megoldani.

Még ugyan a kezdet első mozzanatánál vagyunk, de mert én már régebben várom az E. G. E.-nek azt a lépését és régebben számlálom azokat a nagy veszteségeket, melyek a gazdaság közönségét téllensége miatt sújtják: sietek megragadni az alkalmat, hogy a szervezkedés sürgősségét egy pár konkrét kérdés felvetésével is indokoljam.

Ilyen kérdésnek tartom az állattenyésztés mai elhanyagoltságát és az ezzel szoros kapcsolatban lévő egészségügyi állapotokat.

Erdélyben az állattenyésztés ügye még pár év előtt is törvényes alapon volt szervezve s habár a háborús állapot itt-ott nehézségeket, némi eltéréseket idézett is elő a rendszer alkalmazása körül, nagyban és egészben a közérdek szemellett tartásával kezeltetett ez a feltehető fontos közgazdasági kérdés.

A tavaszi állatösszeírások és egészségügyi szemlék pontosan megtartottak és ezek alapján az apaállatok kellő elhelyezése, gondozása és kihasználása szakszertű ellenőrzés alatt állott.

Ha időközben hiány támadt, vagy más a köztenyésztés érdekeit hátrányosan érintő baj keletkezett, a községi előjáróságok egy jelentése elegendő volt a hátrányok megszüntetésére. Minden előjáróság és gazda tudta, hogy a köztenyésztésre hátránnyal járó hiányok jóvá tétele miatt kihez kell fordulni, amiből természetesen az következett, hogy a kellő hozzáértéssel és gyorsan elintézett ügyből káros következmények senkire sem hárultak.

A közös gulyákban, csordákban, nyájokban stb. nagy számarány szerint minőségileg megfelelő apaállatok voltak. A természetes szaporodás tehát az apadással arányban állott, sőt, a minőségben történő fokozatos javulás révén a törzsállomány értékének emelkedése rendszerint, mint tökegyarapodás jelentkezett, a gazdák javára. Panasz alig merült fel, mert az állattenyésztés ügyének intézésével megbízott közfunkcionáriusok arra törekedtek, hogy beosztásuk területén minél helyesebb eredményt érjenek el.

Mindez akkoriban az állam segélyezésével és szigorú ellenőrzése mellett történt,

Nézetem szerint tehát ebben a kérdésben a gazdasági egyletekben tömörülő gazdáknak kellene aktív szerepet vállalni és a kéznél levő szakértők igénybe vételével megtenni azokat az intézkedéseket, melyek a közállomány okszerű tenyésztés után leendő javítását, fejlődését és kellő szaporodását biztosítandk, illetve a közállomány további visszafejlődését meggátolnák.

Ezt pedig úgy vélném elérhetőnek, ha községenként külön-külön, vagy járasonként szükség szerint állattenyésztő szövetkezeteket alakítanak, melyek felkarolnák az állatbiztosítás és a tej értékesítésének ügyeit is. Általában a vidéki kisgazdák szövetkezeteinek tevékenysége szükség szerint több irányú legyen. Így össze lehetne csatolni egy szövetkezetben az állattenyésztés és a termelés, az értékesítés, a hitel stb. ügyeit is olyan módon, hogy egy

szövetkezet keretében egy elnök és egy igazgatóság vezetése mellett külön előadói lennének a felkarolt ügyágazatoknak. Így lennének az igazgatóságban hitelügyi, állattenyésztési és biztosítási, termelési és értékesítési stb. előadók, kik a vezetésükre bízott ügyeket az igazgatóság utasítása értelmében ellátnák, javaslataikat és jelentéseiket az igazgatósági üléseken előterjesztenék s további teendőkre az utasításokat az igazgatóságtól átvennék.

Eszerint több szomszédos község gazdái is tömörülhetnének egy szövetkezet kötelékében, másrészt az egyes vármegyék területén alakuló gazdaszövetkezetek egyesülhetnének a vármegyék központi szövetkezeteiben, melyből a vidéki társuló szövetkezetek ügyvitelét irányítani a kezelést ellenőrizni és az összes csatlakozó szövetkezetek üzleti tevékenységét fejlesztetni, támogatni lehetne.

Ilyen szövetkezetek Svájcot, Bajorországot és Hollandiát már régebben behálózzák és úgy a termelés, mint a termények értékesítése terén nagy eredményeket értek el.

A mai viszonyok mellett mi sem tehetünk mást. Saját erőnket kell egyesíteni és dolgoznunk, hogy boldogulásunk alapját megteremthessük.

(folyt. köv.)

Agrárreformok a római birodalomban.

Az ország teljes képét megváltoztató törvény hatását előre tudni nem lehet. Miután egy országot kísérleti objektummá tenni nem szabad és miután a történelem folyton ismétlődik, egyedül helyes eljárás a történelmi példák vizsgálása. A nemzetgazdaság lényegileg ugyan azon természeti törvények szerint fejlődik most, mint régen. Sok vonatkozásban a régi és új történelem analógiája annál érdekesebb, mivel azok a régi népek már kiéltek. Sok irány a mi ma vita tárgya, azoknál mint bevégzett egész van előttünk. Így vagyunk az agrárreform kérdésével is, a mely még részleteiben sem új.

Mielőtt e törvényeket ismertetném, a római birtokviszonyokról kell röviden megemlékezni. A régi Róma folytonos hódítások útján folyton gyarapodott. A bevett szokás az volt, hogy fegyverrel meghódított országban a föld egy részét meghagyták a bennszülötteknek, egy részét gyarmatosították, egy részét meg ager publicusnak, azaz államtulajdonnak nyilvánították. Volt tehát magán és állambirtok.

Ezt az ager publicust bérbe adták azoknak, kik azt művelni akarták. Az intentió a bérleteknél az volt, hogy kis-2—7 jugerumos részletekben történjék a kiosztás. Az irány tehát határozottan a törpe birtok favorizálása volt. A törpe birtok okozta kalamitás, t. i. a termés elégtelensége azonban már korán jelentkezett. Sempronius idejében (266 Kr. u.) már nagy része a lakosságnak idegen gabonára szorult.

Ez a földbirtok politika nem szülte a kívánt eredményt, mivel a gazdagok a bérletek nagy részét és rendre a szomszédos kis birtokokat is részint szépszerivel, részint erőszakkal megszerezték úgy, hogy eléállt a másik túlzás, t. i. a nagybirtok túltengése. A praenestiniak elleni háború után a senatus is kénytelen volt a latifundium túltengés ellen fellépni, mert a birodalom circa 70%-a már latifundium volt. (Összehasonlításként közlöm, hogy Erdélynek csak 10%-a nagybirtok, de nem latifundium.)

Ekkor, 377-ben Kr. u. hozta meg a senatus Licinus Stolon javaslatára az első tényleges agrárreform törvényt. Ennek lényege az, hogy

az ager publicusból senki sem bírhat 500 jugerumnál többet. A többet pedig 7 jugerumos darabokban a népnek adandó át tulajdonul bizonyos feltételek mellett. A magántulajdon ez a törvény nem érintette, mivel az „az Istenek védelme alatt áll.” Stolon azonban teljes tudatában volt annak, hogy a törpe birtok ilyen megszorodása a termelés hanyatlását vonja maga után és hogy a megmaradó nagybirtok állattartásra tér át. „Nehogy Itália idegen gabonára szoruljon,” meghatározta azt, hogy mennyi lábas jószágot tarthat a birtokos. Hogy ez a törvény tényleg végre is lett hajtva, a törvény megszegéséért kirótt számos büntetés igazolja. (Niebuhr, Schlosser.)

Ennek a földosztásnak hatása azonban nem sok időre terjedhetett, mivel a földosztást 416-ban, 479-ben, 531-ben és 554-ben Kr. u. kisebb változtatásokkal ismételtén érvényesítették. Érdekes, hogy ezek az évszámok mindig nagy háborúk. — Latium meghódítása, a summiták elleni háború, Pyrrhus elleni háború, a gall háború, a második pún háború — befejezését is jelzik.

Mindezeknél azonban következményeiben fontosabb a Tib. Sempronius Grachus-féle agrár törvény Kr. u. 621-ben. Ezt a törvényt a lusitaniai és a sicíliai rabszolga háború (Spartaccus) előzte meg. E gyászos emlékeztető törvény lényege az, hogy minden tulajdonos megtarthat 500 jugerumot a saját, és 250 jug. minden fia részére. A többi föld 30 jugerumos részletekben római polgároknak és itáliáknak adandó örök bérletbe, de azzal a kikötéssel, hogy azt elidegeníteni nem szabad. Ezt a javaslatot féltelen izgatás előzte meg. Tudjuk a történelemből, hogy a javaslatot megelőző választási harcokban mindig földosztással biztatták a jelöltek a népet, mely a földet most már hangosan követelte. Grachus a néphez intézett beszédeiben állandóan ezzel izgat. (Plutarchus Tib. Grachus IX.) Ilyen előzmények után terjesztette be Grachus a fenti javaslatot.

A másik néptribun, Cicerinia „veto” joga val élt, mire a törvényjavaslatot visszautasították. Erre forradalom tört ki, a melyben Tib. Grachus halálát lelte. Testvére Cajus kierőszkolta végre a törvényt, de nem volt ebben köszönet. Grachus reformot akart, de tudtán kívül forradalmat kezdett, mely tönkre tette Róma demokratikus szabadságát és végeredményben magát a birodalmat is.

Ez okozta a kevés megszakításokkal száz évig tartó polgárháborút. A senatus rendet csinálni nem tudott. A két párt vezér után nézett. A nép Mariusban, a nemesség Syllában látta vezérét. Később Caesar lett a Marius és Pompeus a Sylla párt feje. Az alig elcsendesült polgárháború ismét kitört. Végre Caesar marad felül, de egyúttal a szabadság és demokratia is letűnt és Caesar lett az első tyranus.

A Grachus-féle javaslat okozta nyugtalanosság tehát polgárháborúra vezetett. Az állapotok rettenetesek voltak. Itália, a római birodalom alapja, tönkre volt téve. Magántulajdon alig volt. Amint hanyatlott a magántulajdon szentsége, ugyanolyan mértékben hanyatlott a mezőgazdasági kultúra is. A szántók legelőkké váltak, az ország magát eltartani nem tudta. Ennek szükség szerinti következménye lett a gabonaosztás mind nagyobb mértékbeni gyakorlás és a halatlanság drágaság.

Ez lett a törvény hatása. Italia magát eljátni soha többé nem tudta. Idegen gabonára szorult, melynek előteremtése képezte az államférfiak legnagyobb gondját. Hiába volt Julius Caesar vagy Augusztus császár minden erőlködése, a termelést többé egyensúlyba hozni

nem lehetett. A Grachus alatt kiosztott földeket, a gazdálkodni nem tudó nép, csakhamar kitéte, kizsarloja és potóm pénzen elvesztegette. A föld ismét nagybirtokká tömörült és mármár úgy látszott, hogy a termelési egyensúly helyre áll. Ekkor terjesztette be P. Servilius Rullus nép tribun új agrárreform törvényét Kr. u. 688-ban, a befejezett Pompeus-féle háboruk után.

„Ez a törvény a legmagasabb fokra csigázza a vagyontalanok kapzsiságát és veszélyezteti a res publicat, — mondja Cicero az Oratio sec. de lege agrariában. Ennek a törvénynek lényege a következő: El kell adni az ujonnan meghódított területeket és néhány más állami jószágokat. A befolyó árból meg kell venni ltállában, a polgárok között kiosztandó földeket. Tíz biztost kell kinevezni öt évre. Ezek korlátlan hatalommal és ellenőrzés nélkül oszthassák ki, vagy idegeníthessék el a respublica és a magánosok birtokait mindenütt, ahol nekik tetszeni fog. Ők döntenek el, hogy mi az állam és mi a magánosok vagyona. Az elvett földek értékét ők határozzák meg. Határozataik ellen felelősség nincs. Ez a javaslat radikális volt ugyan, de a bizottságnak oly hatalmat adott, amely önkényes tettekre és üzérkedésre nyújtott alkalmat. Ezt tetézte az, hogy maga Rullus lett volna az egyik decemvir. Rullusról pedig tudva volt, hogy vagyonszerzésben nem válogatós. A senatus ezt a törvényt vissza utasította.

Hét évvel később, Kr. u. 695-ben Julius Caesar terjesztette a senatus elé januári törvényjavaslatát. „Ezt a törvényt is, mint minden agrár törvényt, féktelen izgatás előzte meg. Aki a nép kegyeit akarta önző célból, vagy nagyravágyása kielégítéséül felhasználni, földosztást ígért a népnek, — mondja Napoleon császár Julius Caesar című munkájában.

E javaslat betérjesztésének oka tisztán hatalmi célok elérése volt. Caesárnak szüksége volt a népre, de szüksége volt Pompejusra is, ki hadjáratai óta folyton sürgette a katonáinak ígért földek kiosztását. De bár mi volt is az ok és cél, maga a törvény annyira méltányos és igazságos, hogy bármely későbbi törvényhozó is mintául veheti.

Láttuk, hogy a Grachus-féle földosztás után a nép csakhamar elprédálta földjeit, tekintet nélkül arra, hogy azok ager publicusból, vagy magán birtokból keletkeztek. A törvény elsősorban a birtokok hovatartozásáról és visszaszerzéséről intézkedik. Azután kimondja, hogy a rendelkezésre álló ager publicus felosztandó a campaniai földek kivételével, mivel azoknak felosztása, nagy termékenységüknél fogva, a közellátást veszélyeztetné. A föld elégtelen volta esetén szabad kézből föld vásárlandó. Az erőszakos kisajátítás szigorúan tilalmaztatik. A törvény végrehajtása húsz biztosra lesz bízva, akik között a törvény szerzője nem foglalhat helyet. Az eladásra önként felajánlott magán birtokok megbecsülése az utóbbi összeírásakor történt bevallás, nem pedig a biztosok becsüje alapján történik.

Ez Caesarnak első javaslata. De külömböző, tisztán személyi okokból, ezt oda módosította juniusi javaslatában, hogy a campaniai földek is kiosztandók.

Ezt a javaslatot a szenátus elfogadta. És bár a törvény végrehajtása elé senki akadályt nem gördített, a végrehajtás, ami külömben természetes, igen lassan ment és nyolc év múlva még folyamatban volt. Ez Catónak egy Pompejushoz intézett leveléből látható.

Ezeket a törvényeket vizsgálva konstatálható az, hogy azok mindig nagy háboruk be-

fejezése után hozattak, kivéve a 479. évit, mely a Pyrrhus elleni háborút megelőzte, mivel a nép nem akart katonáskodni. E tekintetben a teljes analogia megvan.

Anélkül, hogy a törvények valódi indító okait és céljait vizsgálónk, konstatálható az, hogy a bevallott ok és cél mindig socialis volt, az analogia itt is megvan. Más kérdés az, hogy ezt a célt elérték-e? Nézetem szerint nem. Még pedig azért nem, mivel csak a földosztásban látták a cél elérését és figyelmen kívül hagyták a földosztás következtében okvetlenül beálló gazdasági hanyatlást.

Ily nemű agrártörvény, ha igazán socialis akar lenni — és a socialis tan kiinduló pontját, az általános jólétet tartja szemelőtt, — két esetben lehetséges. Vagy megtartja a nagy- és középbirtokot olyan mérvben, hogy azok az ország ellátását biztosíthassák, vagy a törvény végrehajtása, előtt a leendő birtokosok kulturáját és tudását oly fokra kell emelni, hogy ők a nagybirtok feladatát teljesíteni képesek legyenek. Ennek a szempontnak figyelembe nem vétele általános hanyatlást, nyomort és az ország tönkremenését eredményezi.

Csak csodálni lehet a Stolon és Caesar nemzetgazdasági előrelátását, kik tisztában voltak azzal, hogy még egy olyan méltányos agrárreform-törvény is, mint az övék, okvetlen mezőgazdasági hanyatlást eredményez és ez ellen az országot védeni igyekeztek, előbbi a legelőterületek megszorítása, utóbbi a termékeny campaniai földek megtartása által.

K. J.

Terméskilátások.

Javába folyik az aratás. A hosszas esőzések után egyszerre kánikulai melegek következtek be. Hirtelen és minden egyszerre érik. Sok helyt a szem „szoruli“ lesz. Nagy erővel kell dolgozzon a gazda, hogy gabonájából minél kevesebb peregjen ki.

Természetes, hogy az egész emberiség figyelme az ideai termés felé irányul. Ettől függ jövő évi megélhetésünk. Egyelőre csak termés kilátásokról beszélhetünk és így biztosat csak későbbben tudhatunk. Oly ellentétes terméskilátásokról olvastunk eddig a lapokból, hogy azok után a közönség annyit sem tud, mint eddig. Ugy látom, hogy a cikkírók nagyobb része egy kissé rózsás színben látja a termést, túl optimisták.

Én kétlem ezt a túlzott optimizmust s ha magam véleményét röviden akarom megírni, úgy azt kell mondjam, hogy a f. évi termés alatta van a tavalyinak. Nem a bevetett terület nagyságát értem, mert erről nincsenek adataim, hanem a holdankénti átlaghozamot.

Ugy látom, hogy a folyó évben zabból van nagy termés és jóval felülmulja a tavalyit. Ellenben a buza, rozs és árpa hozama kisebb, mint tavaly.

Ugy a búzából, mint a rozsból a tél folyamán sok kipusztult. A bokrosodás sem volt jó s így legtöbb helyt ritka maradt. Virágzaskor a hideg is sokat ártott. Sok helyt jégkár volt igen nagy százalékban.

A Szamos-menti vetéseket előntölte a víz. Szóval sok káros körülmény volt, mely a buza és rozs hozamát lényegesen gyengítette. Elvéve vannak kivételek, hol különösen búzából jók a kilátások.

Nagyon külömbözők az árpa vetések, de a nagy átlag itt is alatta van a tavalyinak. Zabból jók a kilátások.

Tengeriből igen jó és igen rossz vetések

láthatók. Véleményem szerin ebből is kevesebb lesz a hozam, mint tavaly. A bajok már a vetőmaggal kezdődtek, t. i. nem volt vetőmag kapható s ami keveset sikerült is szerezni, az megbizhatatlan volt és vidékünkön még nem kipróbált. A hosszas esőzés miatt késtek a kapálások is, jég kár is van meglehetősen, úgy, hogy nézetem szerint a tavalyinál gyengébb termésünk lesz.

A burgonyák elég szépen mutatnak, kivéve ahol kötöttebb földbe vannak ültetve, mert itt az eső igen nagy károkat okozott. Félős, hogy a sok eső folytán rothadásnak fog indulni sok helyt a burgonya. Ha ez nem következik, be s még egy kapálást adunk, úgy nagy termésünk lehet burgonyából.

A cukor és takarmány répa is gyengébb a tavalyinál. Egyenlőtlen volt a kikelés a szárazság következtében, majd a hosszas esőzés gátolta, késleltette a kapálást, melyek mind a termés rovására vannak.

Az eddig készen levő takarmányok nem sikerültek. A szamos-menti réteket vagy eliszapolta a víz, vagy ha le volt kaszálva, úgy teljesen elvitte. Szóval a réti szénák nem sikerültek, de annál jobban a kaszálók, melyeken most készül a széna. Here és lucerna mennyiségileg régen nem látott hozamot adtak. Minőségileg az első kaszálás nem sikerült, a második igen.

Hol megfelelő munkaerő volt, ott a kertgazdálkodás sikerült. A káposzta-félékben tett ugyan kárt a káposztalepke s annak hernyója.

Gyümölcs termésünk igen jó s átlagban nagyobb mint tavaly.

Kolozsvár, 1920. július 23.

Gyalui Rosenberger Sándor.

Vegyes közlemények.

Szervezkedés.

Az Erdélyi Gazdasági Egylet június hó 28-iki nagyjelentőségű választmányi gyűlése után teljes mértékben megindult a gazdáknak az Ege. táborába tömörülő szervezkedése. Felhívásunknak jelentős sikerei mutatkoznak. Erősek és érdekeinkért eredménnyel síkraszállók csak úgy lehetünk, ha minden gazda tömörül zászlónk alá.

Az Ege. évi tagsági díjja csekély, mindössze 10 korona. Az Ege. ujonnan felállított Agrár szakosztálya, mely többek közt az Erdélyi Gazda kiadásának ma horribilis költségeit vállalta, mindössze azt kéri még az egylet tagjaitól, hogy a szükséges anyagi segítséget adják meg neki a gazdák úgy, hogy minden birtokos a legigazságosabb kulcs szerint mezőgazdasági területének minden holdja után 1. koronát küldjön be.

A pénz befizetését az Ege. pénztáránál, a kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank rt.-nál (Mátyás király-tér 7. sz.) kérjük. De elfogadják a befizetéseket a vármegyei gazdasági egyletek titkárságai is, kik szabályszerű általunk rendelkezésükre bocsátott nyugtát állítanak ki a befizetett összegekről. Kérjük azonban a tagdíjak és Agrár szakosztályi díjak fizetőit, hogy a befizetés tényét közölték egyidejűleg, hogy az Erdélyi Gazda és az Agrár. szakosztály kiadmányai pontos megküldésében ne késlekedjünk.

Tekintettel arra, hogy sokan lehetnek, kik az Erdélyi Gazdát megrendelni szeretnék, bár nem gazdák és nem tagok, lapunk előfizetési díját ez évre 50 koronában határoztuk meg. Az Erdélyi Gazda egyelőre minden hó 1-én

és 15-én fog megjelenni. Az előfizetőknek díjtalanul megküldjük az Ege. Agrár szakosztálya által a napokban kiadott „Erdély, Bánát és a többi csatolt magyar területre vonatkozó agrárreform rendelet-törvények” cz. füzetet, melyet dr. gr. Bethlen Pál állított össze és amely az agrárreform rendelet-törvények érvényben levő módosított szövegét magyar fordításban közli a békeszerződésnek a gazdákra fontossággal bíró rendelkezéseit ismerteti.

A szervezkedés szükségességét felesleges hangoztatni, a szervezkedés- előnyeit mindenki láthatja, ha az életben szétnéz. Hogy a szervezkedéshez anyagi feltételek szükségesek, azt sem szükséges külön hangoztatni. Mi csak azt kérjük, hogy a tagok gyűjtését és az illetékek fizetését ne tartsa senki lényegtelennek, mert eredményeket csak úgy érhetünk el, ha minden gazda egy táborban egyesül. A tömörülés ad a szervezetnek erőt és ezt az erőt minden egyes érezni fogja. Felkérünk tehát minden gazdát, hogy lépjen be az Ege. tagjai közé s bírja rá erre társait is.

Tokaji László Erdélyből eltávozott. Őszinte sajnálattal és fájdalommal vettünk búcsút Tokaji Lászlótól, ki az elmúlt napokban Erdélyből végleg Budapestre távozott. Tokaji László évtizedeken keresztül, mint az Erdélyi Gazdasági Egylet agilis igazgató-titkára és mint az Erdélyi Gazda felelős szerkesztője nagy érdemeket szerzett a magyar gazdatársadalom szervezése, a gazdák érdekeinek képviselete körül. Erdély egyik legkiválóbb gazdasági publicistáját veszítette el távozásával. Tokaji László szeretetreméltó egyéniségét, tevékeny ügybuzgalmát, tudását és irólattól nélkülözniük épen most, mikor az új viszonyok között új irányban, de a régi alapokon újonnan szervezkedünk a gazdatársadalom jobb jövője érdekében.

A kolozsvári gazdasági akadémia ez évi statisztikája. A kolozsvári Gazdasági Akadémiára 1919—1920 tanévben az 1919. novemberi megnyitáskor 157 hallgató iratkozott be. Ezek között a magyar anyanyelvűek száma 119, románoké 23, szászoké 15 volt. A később beiratkozott 56 hallgatóval gyarapodott még a tanulók száma. Év végén a magyar hallgatók száma 126, a románoké 66 (ezek között a kormányzó tanács területéről származó 27, óromániai 15, besszarábiai 18 és bukovinai 6), szász pedig 21 volt. Az I. évfolyam tanítási nyelve egészen román, a hallgatók száma pedig 49 volt, a II. évf. román tanfolyamára 19, a III. évf. magyar tanfolyamára 14 hallgató iratkozott be. A hallgatószám között volt több besszarábiai orosz nemzetiségű is, de ezek száma nincs külön kimutatva. A román nemzetiségű hallgatók közül ötvenen ösztöndíjjal és ingyenes teljes ellátást kaptak. A III. évfolyamon levők mind sikerrel vizsgáztak. Az I. és II. évfolyam vizsgálatáról nincs pontos adat.

Az agrárreform. Az agrárreform helyi bizottságok legtöbb községben már megtartották tárgyalásaikat, néhol még hátra vannak. Ezzel kapcsolatban említjük, hogy a helyi bizottságok részére kibocsájtott utasítások (1004/R. A.—1919. nov. 20. Gazeta Oficiala 74. sz.) 8. §-a értelmében a községbeliek két bizalmiférfia gyanánt közhivatalnok, lelkész, tanító nem szerepelhet. Tudjuk azonban, hogy e rendelkezés gyakran figyelmen kívül hagyatott. Erdélyszerte folyamatban van. Az agrárreform igényjogosultjainak összeírása, az erre vonatkozó utasításokat

(21842.-R.—1920. május 27.) az Erdélyi Gazda 1. száma teljes szövegű fordításban közölte. — Ajánljuk nyomtatékosan gazdatársainknak e kimutatások figyelemmel kísérését és átnézését abból a célból, nehogy illetéktelenek, igényjogosultsággal nem bírók vétessenek fel azokba. Tudunk eseteket, hol a megyei agrárreform-bizottságok (Alsó-Fehér, Torda-Aranyos) már hoztak első fokú érdemi határozatokat kisajátítási ügyben, holott még a végrehajtási utasítások sem adtak ki.

A békeszerződésnek a gazdákra fontos szakaszai. A békeszerződés egyes szakaszai különös fontossággal bírnak a gazdákra is. A 61 cikk szerint mindazok, kik a volt Ausztriához és Magyarországhoz tartozó területeken birtak illetőséggel, elnyerik annak az államnak polgárságát, mely a szóbanforgó területen a főhatalmat gyakorolja. — A 63. cikk szerint mindazoknak, kik a 61. cikk alapján magyarállampolgárságukat elveszítvén új állampolgárságot fognak szerezni, joguk van a békeszerződés ratifikálásától számított egy éven belül annak az országnak állampolgárságára optionálni, melynek kötelékébe tartoztak mielőtt az átcsatolt területek állampolgárságát megszerezték volna. A kik ilyen optio-joggal éltek további 12 hónap alatt kötelesek állandó lakhelyüket annak az államnak területére áthelyezni, melynek javára optionáltak. De megtarthatják ingatlan javaikat, melyeket azon a másik állam területén birtak, mely állam területén optionálásukat megelőzőleg állandó lakhellyel birtak volna. Magukkal vihetik mindennemű ingóságait vámtól és illetékmentesen. A békeszerződés a 364 cikk szerint akkor lép hatályba, mikor azt egyfelől Magyarország, másfelől a három szövetséges nagyhatalom ratifikálja, vagyis a törvényes formák betartásával szentesíti.

Lykurgus kommunisztikus földreformja. Az ősrégi törvényhozók is tisztában voltak azzal, hogy az államban a nagybirtok feltétlenül szükséges. Krisztus előtt 900 évvel a spártai nagy-törvényhozó, Lykurgus, ki jóllehet a spártai államokat vagyon egyenlőség, mai nyelven kommunisztikus alapon szervezte, a földbirtoknál kivételt tett. Ugyanis elrendelte, hogy az ország 9000 nagy és 30,000 kis birtokra osztassék fel, hogy az állam nem termelő lakossága ellátható legyen.

Az erdő pusztítás veszedelmei. A forradalom alatt és után is hihetetlen erdő pusztítás folyt és folyik nálunk. Pedig tudnia kellene a kormánynak és a közigazgatás vezetőinek azt, hogy egyébtől el is tekintve, milyen károsan befolyásolja az erdő pusztítás a mezőgazdaságot. Erre fényes példa Spanyolország, melynek gazdaságát az okatlan erdőpusztítás tette tönkre. A spanyol tudósok és a társadalom mindjobban hangoztatják a befásítás fontos szükségességét. Mindaddig azonban míg a nagy tömeget, a parasztságot ki nem oktatják s a mostani gazdálkodás végzetes voltára rá nem terelik belátó figyelmét, senki és semmi sem fogja Spanyolország gazdasági helyzetét föllendíteni.

A német statisztika a radikális földreformról. A radikális földosztás híveinek egyik érve az, hogy a kisbirtokon több család élhet meg. Ez óriási tévedés. Sering berlini egyetemi tanár statisztikával bizonyítja, hogy Poroszországban 100 hektár szántóföldön, ha az 5—20 nagyságu üzemekből áll 14, ha 20—100 nagyságu üzemekből áll 22, ha 100 hektárnál nagyobb üzemekből áll 27 család talál kenyeret.

* Gazdák figyelmébe. Az „Első magyar általános biztosító társaság” kolozsvári vezérképviselőse felhívja a gazdák figyelmét, hogy mezőgazdasági átalány-, épület- és ingóság-biztosításait az utóbbi időben történt rendkívül nagy értékemelkedéseknek megfelelően átalakítani, a többletértékeket utánbiztosíttatni el ne mulasszák. E nélkül az esetleges kártérítések-nél csak a régi értékek lehetnek az irányadók, ami a mai viszonyok között tetemes károsodást jelent.

A lapfelügyelő bizottság ellenőzése mellett
FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ:
DR. SZÁDECZKY LAJOS
A lap az Erdélyi Gazdasági Egylet tulajdona.
Censurat: G. Ratiu.

Földbirtokosoknak nélkülözhetetlen!

Erdély, Bánát és a többi csatolt magyar területekre vonatkozó

AGRÁR - REFORM rendelet-törvényeket

dr. gr. Bethlen Pál összeállításában magyar nyelven kiadta az Erdélyi Gazdasági Egylet Agrár-szakosztálya.

Kapható minden könyvkereskedésben és az Erdélyi Gazdasági Egylet titkári hivatalában.
A füzet ára 12 korona.

Minden magyar embernek olvasnia kell

„ERDÉLYI SZEMLÉ”-t

Erdély legrégebb szépirodalmi hetilapját.
Főmunkatársai: Dr. Márkl S., Dr. Makkai S.,
Bethlenfalvy Pál, Reményik S.
Előfizetési ára 1 évre 250 K, 1/2 évre 125 K.

„Erdélyi Merkur”

pénzügyi, ipari és kereskedelmi szaklap.
Előfizetési ára 1 évre 200 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Str. J. Maniu 3.
(Szentegyház-u.)

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank r.-t.

Kolozsvár, Mátyás király-tér 7. szám.
Befizetett alaptőkéje: 10,000,000 korona.
Egyéb alapjai: 8,800,000 korona.
Elfogad betéteket könyvecskékre, pénztárjegyekre, és folyószámlára legelőnyösebb kamatozás mellett.
Leszámlától váltókat, folyósít törlesztéses kölcsönöket, vesz és elad értékpapírokat, előleget nyújt értékpapírokra, díjmentesen bevált szelvényeket és mindennemű bank és takarékpénztári ügyet lebonyolít.
Áruraktár: (Pályaudvar mellett) Baross-tér 3, Pótk: Gy. Iehérvár.

Kitünő tejelő családból származó simenthali tenyészbikák

eladók.
Értekezni lehet az Erdélyi Gazdasági és Ipari r.-t. irodájában.
Kolozsvár, Mátyás kir.-tér 7. szám. (II. emelet.)

Kiváló tenyészetekből származó erdélyi magyar tehének és bikák

eladók.
Értekezni lehet az Erdélyi Gazdasági és Ipari r.-t. irodájában.
Kolozsvár, Mátyás kir.-tér 7. szám. (II. emelet.)